

אות י"ח). ונמצא שחסרון הכרת הטוב הוא מפסיד עצום לאיכות השכר בעוה"ב. נורא למתבונן, ונפלא למי שאכן זכה להיות מכיר טובה.

ויש לשים לב עוד, שהאהבה המתגלית בשכר, שהיא עיקר השכר, מעוררת כנגדה אהבה אצל המוטב, כי כך הוא חוק האהבה: אהבה מולידה אהבה כנגדה, כמים הפנים לפנים. ותוספת האהבה שזוכה המוטב לאהוב את הקב"ה על גילוי אהבתו אליו במתן שכרו – נחשבת אצל המוטב כמתנה נוספת. ובצדק, כי היש מתנה יותר גדולה לבן מאביו מאשר עצם האהבה שאוהב הבן את אביו. ועל האהבה שנתחדשה בו אז הוא חוזר ומרגיש הכרת הטוב ומבחין בתוספת אהבתו של הקב"ה המתגלית במה שזיכהו הקב"ה לאוהבו ביתר שאת, והרי הבחנה זו עצמה החוזרת ומוסיפה אהבה אצל הצדיק היא עצמה מתנה נוספת, ומתגלית בה אהבה נוספת, והיא יוצרת אצל הצדיק אהבה מתגברת, וחוזר חלילה. והבן.

¹²³⁴⁵⁶⁷אֱתֵיךְ

מכל זה משולל, במידה זו או אחרת, מי שחסרה בנפשו מידת הכרת הטוב, במידה זו או אחרת. והבן כי אי אפשר לפרש יותר. עד כאן שמעתי.

^{אוצר החכמה}

ויאמר משה אל האלהים מי אנכי כי אלך אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל ממצרים
(שמות ג', י"א)

ז"ל המד"ר כאן (פר' ג', ד') "ויאמר משה אל האלהים מי אנכי – אמר ריב"ל: משל למלך שהשיא את בתו ופסק ליתן לה מדינה ושפחה אחת מטרונית, ונתן לה שפחה כושית. אמר לו חתנו: לא שפחה מטרונית פסקת ליתן לי?! כך אמר משה לפני הקב"ה: רבון העולמים, כשירד יעקב למצרים לא כך אמרת לו: אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה, ועכשיו אתה אומר לי: לכה ואשלחך אל פרעה, לא אנכי הוא שאמרת ואנכי אעלך גם עלה". עכ"ל.

משה רבינו הוא החתן והוא השפחה הכושית. הוא מופיע כנציגם של ישראל, אשר הם החתן, ומתלונן בשמם על כך שהוא הגואל (שפחה כושית) במקום שהגאולה תהיה על ידי הקב"ה (אנכי). אך יש כאן פלא, מדוע דיבר המשל על מלך שהבטיח לחתנו שפחה מטרונית (לנהל את המדינה) הלא בנמשל הבטיח הקב"ה שהוא עצמו יוציא וינהיג את העם. אתמהה.

נקדים לבאר, מהי באמת התשובה לטענת משה: "לא אנכי הוא שאמרת ואנכי אעלך גם עלה".

מפורסם הדבר, שהגאון מווילנא תמה: איך יתכן שלא נזכר בהגדה של פסח שמו של משה רבינו שגאל את ישראל ממצרים?! ויש להרגיש יותר את קושית הגר"א על פי מה שהעידו חז"ל שאמר הקב"ה למשה: אם אין אתה גואלם אין אחר גואלם" (שמו"ר ג', ג') שדוקא הוא יכול היה לגאול את ישראל ממצרים. ואף התורה הק' העידה עליו – "לכל האתת והמופתים אשר שלחו ה' לעשות בארץ מצרים לפרעה ולכל עבדיו ולכל ארצו ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל" (חתימת התורה). אם כן, מדוע באמת לא נזכר שמו ולא שובחה פעולתו בהגדה של פסח!?

ותירץ הגר"א, שיחודו של משה שרק הוא יכול היה להיות הגואל, הוא בכך שמתוך ענוותו הוא היחידי שאינו "מסתיר" כלל את הקב"ה. סתם שליח הוא כאספקלריא שאינה מאירה ודמותו של המשלח אינה נראית בעדו במילואה, ומכיון שהבטיח הקב"ה ליעקב "ואנכי אעלך גם עלה" – שהוא בעצמו יגאל את ישראל – לא רצה הקב"ה להשתמש בשום מתווך, כי המתווך "לוקח אחוזים". גם האמונה שנצטוונו עליה בפסוק "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים" לא תהיה במילואה אם לא יתגלה ה"אנכי" במלוא הדרו, לכן מוכרח היה שדווקא משה יגאל את ישראל, כי רק הוא נדמה לאספקלריא המאירה. נמצא שכל כוחו של משה היה במה שאפשר "שלא להזכירו". גם כאשר הוא גאל את ישראל לא ראו אותו אלא את הקב"ה, את השכינה שדיברה מתוך גרונו, כי משה היה "ונחנו מה" – לא נחשב לכלום; לכן לא נזכר בהגדה של פסח.

על שאלת משה רבינו: "מי אנכי כי אלך אל פרעה" עונה לו הקב"ה: "כי אהיה עמך וזה לך האות כי אנכי שלחתיך". ופרש"י: לא שלך היא כי אם משלי, כי אהיה עמך, וזה המראה אשר ראית בסנה לך האות כי אנכי שלחתיך" (והמשך דברי רש"י הם ענין נוסף, עיין שם). והכוונה היא, כי בכל "בערה" הלהבה היא מכח וסיבת העץ הבוער, ובוודאי שהלהבה מתייחסת אל העץ אשר במותו מצווה לה את החיים. משא"כ בסנה הבוער ואיננו אוכל – השלהבת רק עוברת דרך הסנה, כי אין בה ממנו ומכוחו מאומה, אין הוא אלא הצינור שבעדו נראית הלהבה. וזהו ה"אות" למשה שהשכינה תדבר מגרונו, שכיון שאין לו מציאות עצמית (מתוך ענוותו) אין בשליחותו של משה סתירה ל"ואנכי אעלך גם עלה".

אולם מתוך עוצם ענוותו של משה לא החזיק את עצמו לעניו, וטען שאם הוא יהיה הגואל לא יתקיים ה"ואנכי אעלך גם עלה". מעתה נראה לומר שהבין משה שיכולה הגאולה להיות על ידי שליח, אלא סבר שהוא אינו ראוי להיות השליח מפני היותו "שפחה כושית". על כן נקט המדרש במשל של מלך שהבטיח לחתנו שפחה בת-תרבות,

כי סבר משה שיכול ה"אנכי" להתקיים על ידי מתווך עניו באמת (וכמו שהיה באמת) אלא שאת עצמו החשיב שאינו כזה.

ואולי מה שטען משה לקב"ה בסוף פר' שמות – "למה הרעות לעם הזה למה זה שלחתיני, ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה" – היה עיקר התמרמרותו על שהוא היה השליח, כי ידע משה ש"מפי עליון לא תצא הרעות", וסבר משה שאילו הוא היה כאספקלריא המאירה לא היתה באה הרעה על העם, על כן חרה לו שהוא אשם במה ש"תפס מקום" והסתיר את אור טובתו של הקב"ה.

אגב, מעניין לשים לב: כאשר נתנו ישראל למשה ממשות – כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו – עשו את העגל! [ועיין עוד משך-חכמה ואתחנן ד', ט"ו].

ואמרת אל פרעה כה אמר ה' בני בכרי ישראל (שמות ד', כ"ב)

מפורסמת היא הקושיה, הסתירה מפסוק זה לפסוק "בנים אתם לה' אלקיכם וגו'" (ראה י"ד, א').

כאן משמע שאף שאר אומות חשובות בניו של הקב"ה, ואנו נחשבים לבן הבכור. ואילו בפר' "ראה" משמע שרק אנו חשובים "בנים", כי יש לדייק פסוק זה: "בנים אתם" – ולא שאר אומות עובדי כוכבים, כמו שדייקו (יבמות ס"א) "אדם אתם – אתם קרויים אדם ואין עובדי כוכבים קרויים אדם" (והכוונה לכל שאר האומות מלבד ישראל). עיין מש"כ בזה בספר "קדוש ונורא שמו" מאמר נ"ט.

אכן י"ל על פי מש"כ רש"י (ואתחנן ו', ז') "ושננתם לבניך – אלו התלמידים, מצינו בכל מקום שהתלמידים קרויים בנים, שנא' – בנים אתם לה' אלקיכם". עכ"ל. למדנו שאנו קרויים "בנים" לקב"ה על כי אנו תלמידיו. ובוודאי הכוונה כי ניתנה לנו התורה. וא"כ אנו שניתנה לנו התורה קרויים "בנים", ועכו"ם שלא ניתנה להם התורה אינם קרויים "בנים".

וכל זה אחר מתן תורה. אבל קודם מתן תורה שזן הקב"ה את העולם בחסדו (פסחים קי"ח) היינו נחשבים "בנים" מכח שהקב"ה בראנו, וכמ"ש "הלא הוא אביך קנך הוא עשך ויכוננך" (האזינו ל"ב, ו'). [ואף ששם איירי אחר שניתנה תורה, ה"שירה" תובעת אותם על היותם עם נבל ולא חכם, שהרי אף בלא מתן התורה היו צריכים לשמוע בקול ה' ולא לגמול לו רעה